

A vidékfejlesztési támogatások hatása a magyarországi térszerkezetre

DORGAI László – UDVARDY Péter
Nyugat-magyarországi Egyetem
Geoinformatikai Kar

Területfejlesztés

A területfejlesztés céljai között szerepel „a fejlett és az elmaradott térségek és települések közötti ...” számos tényező tekintetében meglévő jelentős **különbségek mérséklése** és „az ország térszerkezete, településrendszere harmonikus fejlődésének elősegítése”

Jogi háttér

- Már a szocializmus időszakában is születtek tanulmányok, melyek a térségi folyamatok (különbségek) alakulását vizsgálva megállapították, hogy társadalmi szempontból „egészségtelen” különbségek, feszültségek jelentkeznek
- a magyar Országgyűlés 1996-ban megalkotta a területfejlesztésről és területrendezésről szóló törvényt , mely jogi alapot teremtett az arányosabb területi fejlesztéshez

Területfejlesztés céljai

- „a főváros és a vidék, a városok és a községek, illetve a fejlett és az elmaradott térségek és települések közötti – az életkörülményekben, a gazdasági, a kulturális és az infrastrukturális feltételekben megnyilvánuló – jelentős különbségek mérséklése
- a további válságterületek kialakulásának megakadályozása, társadalmi esélyegyenlőség biztosítása érdekében” valamint „az ország térszerkezete, településrendszere harmonikus fejlődésének elősegítése”

Az első OTK

- A területfejlesztésről szóló törvény rendelkezései szellemében 1998-ban elkészült (az első) Országos Területfejlesztési Konceptió (OTK), mely már az Európai uniós elveken nyugvó, átfogó stratégiai fejlesztéspolitikai dokumentum volt
- Az első OTK felülvizsgálata (2004-2005-ben) vegyes képet mutatott a célok teljesülése tekintetében, maradéktalanul egyetlen fő célkitűzés sem teljesült, bár előrelépések történtek (és „visszalépések” is).

Az első OTK felülvizsgálat eredménye

- megfigyelhető egyfajta nivellálódás, de nem a fejletlenebb térségek dinamikus fejlődése eredményeként, hanem korábban fejlett területeken is visszaesés jelentkezett
- a korábbi (nem jó) térszerkezet alig változott
- a tőke területi eloszlásban nőtt a különbség
- a foglalkoztatás térségi feszültségei csökkentek (a foglalkoztatási támogatások hatására is)
- a települési infrastruktúra a nivellálódás irányába mozdult el (az elmaradottabb térségekben gyorsabban fejlődött)

A második OTK

- A második OTK számos célkitűzést tartalmaz, közöttük megtalálható „a fejlettségükben tartósan leszakadó térségek gazdasági-társadalmi felzárkóztatása”
- A második OTK-ban az új, ún. beavatkozási térségtípusok szerinti megközelítés (így az adottságok, problémáik tárgyalása) különösen figyelemre méltó

Vidékfejlesztési programok – (2002-2004) SAPARD

- Az első – ami úgynevezett „előcsatlakozási program” volt – a **SAPARD** program, mely elsősorban arra szolgált, hogy megtanuljuk az Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alapból (EMOGA) finanszírozott agrárstruktúra- és vidékfejlesztési intézkedések alkalmazását
- további cél a fenntartható és versenyképes agrárgazdaság kialakítására és a vidék életképességének növelésére az EU pénzügyi támogatásával

Vidékfejlesztési programok (2004-2006) – AVOP, NVT

Az **AVOP** (Agrár- és Vidékfejlesztési Operatív Program) keretében a következő három prioritás mentén voltak intézkedések:

- 1. A versenyképes alapanyag-termelés megalapozása a mezőgazdaságban
- 2. Az élelmiszer-feldolgozás modernizálása
- 3. Vidéki térségek fejlesztése (pl. LEADER+)

Vidékfejlesztési programok (2004-2006) – AVOP, NVT

- Az **NVT** (Nemzeti Vidékfejlesztési Terv) keretében a következő jogcímekre volt igényelhető támogatás:
- Agrár-környezetgazdálkodás támogatása
- Kedvezőtlen adottságú területek támogatása
- Mezőgazdasági területek erdősítésének támogatása
- Az európai unió környezetvédelmi, állatjóléti és higiéniai előírásainak való megfelelés támogatása
- Félig önellátó mezőgazdasági üzemek szerkezeti átalakításának támogatása
- Termelői csoportok létrehozásának és működésének támogatása

AVOP, NVT értékelés

- Az AVOP és az NVT forrásai együtt megközelítően 300 milliárd Ft volt, vagyis évi átlagban 100 milliárd forint jutott vidékfejlesztésre
- Ez nagyjából annyi, mint a csatlakozást megelőző években
- Magyarországon a források megoszlása az alkalmazott vidékfejlesztési intézkedések tekintetében lényegesen nem különbözött a többi újonnan csatlakozott országtól
- A programok lezárását követően elkészült ezek értékelése, végső összegzésként sikeresnek ítélvén azokat

Vidékfejlesztés 2007-től

- Az EU programozási gyakorlatának megfelelően 2007-ben új időszak kezdődött a vidékfejlesztési támogatásokban is
- Magyarországon az új programidőszakban (2007-2013) vidékfejlesztési intézkedések számára közel 1400 milliárd forint áll rendelkezésre, ennek majd 75%-a **Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap** (EMVA) forrás (=EU)
- Az intézkedéseket (csaknem negyven intézkedést!) a mostani programidőszakra az **Új Magyarország Vidékfejlesztési Program** (ÚMVP) tartalmazza

A legfontosabb vidékfejlesztési intézkedések az ÚMVP-ben

Intézkedések	Közkiadás (EU+nemzeti támogatás)	
	milliárd Ft	%
A mezőgazdasági üzemek korszerűsítése	411,2	29,3
Agrár-környezetvédelmi kifizetések	284,0	20,2
Mikro-vállalkozások létrehozásának és fejlesztésének támogatása	85,2	6,1
A mezőgazdasági földterület első erdősítése	69,9	5,0
A mezőgazdaság és erdészet fejlesztésével és korszerűsítésével összefüggő infrastruktúra javítása és fejlesztése	58,5	4,2
A mezőgazdasági és erdészeti termékek értéknövelése	53,6	3,8
Főbb intézkedések összesen	962,4	68,6
Egyéb intézkedések	440,9	31,4
Források összesen	1403,3	100

Mire is lenne ez elég?

- o Ha vidéki lakosok között szétosztanánk és egyenlően adnánk belőle (8 millió fő), akkor lakosonként évente 23 ezer Ft jutna
- o Ha a regisztrált gazdálkodók között osztanánk szét a támogatási keretet fejlesztésre (170 ezer gazdálkodóval számolva), egy gazdaságra évi 1 millió Ft támogatás jutna
- o Ha a statisztika szerinti gazdaságokra (600 ezer gazdaság) osztanánk szét, évente 300 ezer forintot kaphatna egy gazdaság, amiből évente csak egy pár (kettő db) traktorkerékre vehetne gumiköpenyt belőle
- o Minden faluban (2800) 7 éven át minden évben építhetnének belőle 3,3 km szilárd burkolatú utat (20 millió/km)

Vidékfejlesztés és kormányzati struktúra

- A tárcák elnevezésében a vidékfejlesztés először 1998-ban jelent meg (Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium)
- A 2002. évi kormányzati struktúrában megmaradt a tárca elnevezése (de a területfejlesztés „levált” a tárcáról, viszont belső szervezetében önálló főosztályként megjelent az „Agrár-vidékfejlesztési Főosztály”)
- Az elmúlt évben ismét változott a szaktárca elnevezése és Vidékfejlesztési Minisztérium lett

- A magyarországi térségi különbség főbb mutatói
- Észak-Magyarország munkanélkülisége majdnem háromszorosa Közép-Magyarországnak
  - A gazdaság teljesítményében (GDP) továbbra is kimagasló a főváros szerepe (5,5 millió Ft/fő) az egy főre jutó értéke az országos átlagot több mint kétszeresen, Nógrád megye fajlagos GDP-jét pedig közel ötszörösen haladta meg
  - A társas vállalkozások jegyzett tőkéjének valamivel több mint fele (57%-a) külföldi eredetű, a Szentgotthárdi, Dabasi, Esztergomi kistérségekben több mint 90%-a, míg a Mezőcsáti, Sellyei, Nyírbátori kistérségekben alig 1-2%
  - A belföldi vándorlások egyenlege változatlanul Pest megyében a legkedvezőbb, +14,4 ezrelék

A magyarországi térségi különbség főbb mutatói

- A természetes fogyás 2007-ben országosan 3,5 ezrelékes volt, a legnagyobb mértékű Békés megyében (az átlag kétszerese), a legkisebb Pest és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyékben
- A munkanélküliségi ráta (a 15-59 éves korosztályban) a Bodrogi, Encsi kistérségekben volt a legmagasabb (20% felett), legalacsonyabb értéket a budapesti (2,1%) mutatott
- Az egy lakosra jutó nettó jövedelem fővárosban, a Dunaújvárosi, Budaörsi kistérségekben 800 ezer Ft, a Csengeri kistérségekben 350 ezer Ft alatt volt
- A Nyugat-Dunántúl a második legfejlettebb régiónk, itt volt a legkisebb a népességfogyás (a bevándorlás miatt), munkanélküliség a második legalacsonyabb

A magyarországi térségi különbség főbb mutatói

- Közép-Dunántúl iparosodott régió, magasan átlag feletti befektetések és magas fajlagos GDP, az átlagnál alacsonyabb munkanélküliség, viszonylag magas életszínvonal jellemző
- Közép-Magyarország megtartotta vezető szerepét
- Észak Magyarországon a legnagyobb ütemű a népességcsökkenés, de a legnagyobb a gazdasági aktivitás növekedés
- Az Észak-Alföld problémákkal leginkább terhelt egyik régió. Átlagon felüli viszont beruházások alakulása és jövedelmek növekedése.
- A Dél-Alföldön a jövedelmek a legalacsonyabbak közé tartoznak

A vidékfejlesztési programok eredményei

- a mezőgazdaság műszaki-technikai korszerűsítése (modernizálás), elsősorban a gépesítés terén és állattartáshoz kapcsolódó létesítményeknél (telepek, tartási technológiák, trágyakezelés)
- az élelmiszer feldolgozás modernizálása (igaz ugyan, hogy csak szűk körben)
- környezetbarát élelmiszertermelés, viszonylag mérsékelt környezetterhelés
- erdősítések, az erdősültség növelése elsősorban a viszonylag gyengébb termőhelyi adottságú mezőgazdasági területek rovására
- a termelők közötti együttműködés (termelői csoportok, TЭСZ-ek)

Tanulságok, jövőkép

Szerény eredményeket lehet felmutatni, mert:

- igen szűkös pénzügyi forrást jutott vidékfejlesztésre
- az említett források szinte kizárólag az úgynevezett agrár-vidékfejlesztést szolgálták (szolgálhatták)
- az egyéb támogatási források (operatív programok) felhasználása korántsem volt „vidékbarát”

Ha különböző pénzügyi forrásokat tudatosan nem tereljük a kisebb vidéki települések, és általában az elmaradottabb térségek irányába (például az úgynevezett operatív programokkal), a térségi feszültségek érezhetően nem csökkennek, és a vidék relatív elmaradottsága is konzerválódik!

Köszönjük a figyelmet!

dl@geo.info.hu

up@geo.info.hu